

Cerkveni
GLASBENIK

Revija za cerkveno glasbo

POGOVOR
Rožana Špeh

RAZMIŠLJAMO O ...
Sinoda – Pojemo skupaj?

2

Letnik 115, leto 2022

Mayerjeve orgle v Šentvidu pri Stični

Prvi oprijemljivi podatki o župniji v Šentvidu pri Stični segajo v leto 1132, ko naj bi jo patriarh Pe-regrin I., ustanovitelj cistercijanskega samostana v Stični, predal menihom, da bi v njej prebivali, dokler v Stični ne bi zgradili samostana. Dokumenti v župnijskem in nadškofijskem arhivu pričajo, da je župnija Šentvid pri Stični skozi svojo pestro zgodovino redno skrbela za kakovostno kulturno dogajanje. Ob praznovanju svoje tisočletnice je župnija septembra leta 2017 izdala monografijo *Šentviško tisočletje – 1000 let župnije Šentvid pri Stični*, h kateri je Jurij Dobravec prispeval članek z naslovom *Pregled zgodovine šentviških orgel* (str. 307–327), iz katerega v veliki meri povzeman sledečo vsebino.

Prvi pisni dokaz o orglah imamo iz leta 1738, ko je v prikazu izdatkov za 25. maj naveden izdatek orglarju za popravilo. Temu sledi devet let mlajši podatek o posegu v orgle. O kakšnih orglah je govora, zaenkrat ni znano. Morda so to iste orgle, na katere je igral Piero Legat (organist pri Sv. Vidu ok. 1697) in bi jih lahko datirali okrog leta 1676 ali celo okrog 1625. Umetnostni zgodovinar France Stele je ob popisu cerkve leta 1926 v zapisniku Bratovščine sv. Roka in sv. Sebastijana opazil, da je poleg različnih stroškov zabeleženo tudi: 1771 *Organum novum* (nove orgle leta 1771). Nekaj let kasneje inventar iz leta 1780 navaja tudi *Ein neue Orgel ungefaßt. 400*. Zapisano priča, da je v tistem času cerkev kupila nove orgle, orgelska omara pa še ni bila v celoti dokončana. To glasbilo je na šentviškem koru stalo verjetno vse do leta 1838, ko iz časopisnega oglasa izvemo, da so na prodaj stare, še dobro uporabne orgle z desetimi registri (*Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung*, 20. 2.

1838, št. 22, str. 123). Te orgle je leta 1838 kupila župnija Sv. Trojica nad Cerknico, katere kronika za leto 1956 navaja približno oceno starosti, njihovo zunanjo podobo ter ostale tehnične podrobnosti inštrumenta. Po navedenem opisu orgelske omare in primerjavi še obstoječih orgel takratnih orglarjev bi jih lahko pripisali enemu od kranjskih orglarjev, verjetno Janezu Juriju Eislu (1708?–1780) ali Josipu Kučeri (1755–1826).

Župnijska cerkev sv. Vida v Šentvidu pri Stični je junija 1838 dobila nove orgle iz orglarske delavnice Kamničana Petra Rumppla (1787–1861). Imele so 16 registrov, razdeljenih na dva manuala in pedal. Zunanji izgled poznamo, saj sta obe orgelski omari ohranjeni. Igralnik je po vsej verjetnosti stal samostojno med omarama in bil vzdolžno poravnal z malo omaro (pozitiv na korni ograji). Leta 1884 je orgle popravil in »preglasbil« (preintoniral) orglar Franc Goršič (1836–1898). Zapis v župnijski kroniki in stroški 235 forintov v blagajniškem dnevniku kažejo, da ni šlo za povsem enostavna dela.

Po pričanju takratnega župnika Vidergarja so se stare Rumplove orgle vse pogosteje kvarile. Spomladi leta 1911 je zaprosil podjetje bratov Mayer za ponudbo o nakupu in postavitvi novih orgel. Na prošnjo, ki jo je poslal na ljubljansko škofijo, je odgovoril p. Hugolin Sattner (1851–1934), ki mu Mayerjeva zasnova orgel ni ugajala. Poleg ostalih tehničnih predlogov mu ni bilo všeč, da se novo delo izroča tujemu orglarskemu mojstru. Stanko Premrl (1880–1965), prav tako član glasbene komisije na ljubljanski škofiji, je bil do tujega mojstra bolj prizanesljiv. Tako sta Sattner in Premrl skupaj orglarju predlagala nekaj tehničnih in zvočnih izboljšav (npr. superoktavno zvezo z II. manualom in crescendo napravo z valjčkom). Šentviški župnik Vidergar je tako 8. marca 1912 z orglarsko delavnico bratov Mayer podpisal pogodbo.

Med 15. majem in 6. avgustom so v Mayerjevi delavnici izdelali orgle, ki so jih na kor šentviške cerkve postavili v času med 7. avgustom in 10. septembrom 1912. Prosto stoječi igralnik je imel roletni pokrov za manualni klaviaturi, ki sta imeli po 56 tipk, pedalna klaviatura pa je imela 27 tipk. Za pnevmatsko trakturo so načrtovali 1200 metrov svinčenih cevok. Orgle so imele glavni meh in dva polnilna mehova ter

Dispozicija			
I. manual (C–g ³)	II. manual (C–g ³)	III. manual (C–g ³)	Pedal (C–d ¹)
Mayer 1912	Mayer 1912	Jenko 1992	Mayer 1912
Burdon 16'	Flavtni principal 8'	Kopula 8'	Principal 16'
Principal 8'	Burdonček 8'	Cevna flavta 4'	Subbas 16'
Gedeckt 8'	Salicional 8'	Principal 2'	Pianobas 16' (iz Bd 16' na I. man.)
Flauto amabile 8'	Eolina 8'	Sesqialtera II 1 3/5'	Quintbas 10 2/3' (iz Bd 16' na I. man.)
Gamba 8'	Vox celestis 8'	Cimbali III 1 1/3'	Oktava 8'
Gemshorn 8'	Undamaris 8' (Sal. in tremolo)	Krummhorn 8'	Cello 8'
Oktava 4'	Fugara 4'		
Votla flavta 4'	Flauto traverso 4'		
Mikstura IV–V 2 2/3'	Trobenta 8'		

Zveze: II-I, III-I, III-II, Super II-I, Super I, Super II, I-Ped, II-Ped, III-Ped, Super I-Ped
 Drugo: zbirniki (P, MF, F, TT), izklop jezičnikov (Trobenta II, Krummhorn III), pedalni avtomat, dve prosti kombinaciji, crescendo

1381 piščali, od tega 1094 kovinskih in 287 lesenih. Bile so 150. delo orglarske delavnice bratov Mayer in s tem njihov največji inštrument na področju

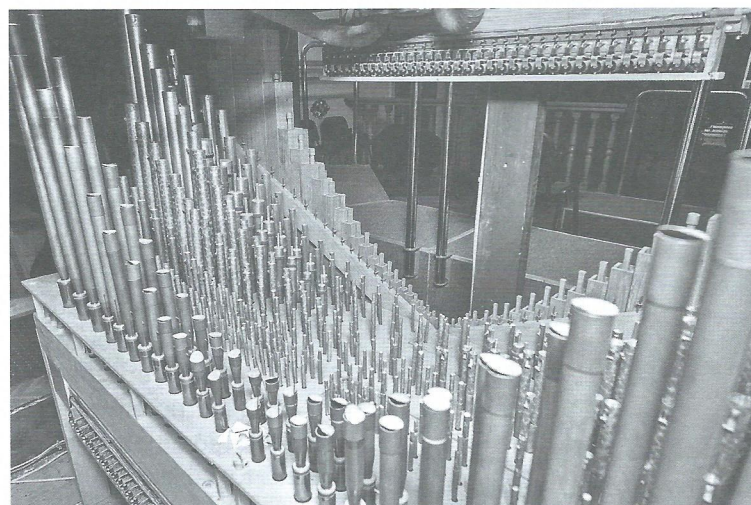
današnje Slovenije. Pregledane in kolavdirane so bile 10. septembra 1912. Skladatelj Ignacij Hladnik (1865–1932) jih je v *Cerkvenem glasbeniku* (1912, št. 10, str. 82–83) umestil med najboljše orgle na Kranjskem.

Mayer-Jenkove orgle na koru župnijske cerkve v Šentvidu pri Stični.

Stranski pogled v notranjost orgel.

Piščalje leta 1992 dodanega tretjega manuala.

Prva svetovna vojna je šentviškim orglam leta 1918 odvzela pročelne piščali registra Principal 8' in še nekaj manjših piščali drugih kovinskih registrov. Leta 1928 je orglarski mojster Franc Jenko (1894–1968) na novo izdelal manjkajoče piščali in uredil meh na električni pogon. Leta 1992 je Anton Jenko (1931–2009) sedanje orgle obnovil, jim dodal tretji manual ter postavil nov igralnik z električno povezavo do sapnic.

Sedanje orgle v šentviški župnijski cerkvi so nekakšna sestavljanka štirih različnih orglarjev. Orgelska omara je iz leta 1838, ko je nove orgle za Šentvid izdelal mojster Peter Rumpel, glavina orgel pa je iz leta 1912 (Mayer). Kasneje so bile orgle še dvakrat nadgrajene (Franc in Anton Jenko). V mesecu oktobru 2021 sva Aleš Razpotnik in Luka Posavec dokumentirala trenutno stanje inštrumenta. Na podlagi popisa je ugotovljeno, da imajo orgle 1848 piščali, od tega 1528 kovinskih in 320 lesenih ter 27 zvenečih registrov. Omeniti velja tudi električni ventilator, ki je iz leta 1928 (Meidinger, Švica) in deluje odlično. Ugotovila sva tudi, da se v literaturi delno napačno oziroma nepopolno navaja dispozicija sedanjih orgel. Natančna dokumentacija orgel se je izdelala z namenom ohranitve izročila in arhiviranja ter specifikacije orgelskih delov, ki se jih bo oziroma ne bo porabilo pri novih orglah.

Velikokrat se zaradi praktičnosti in smiselnosti staro umika novemu. Kljub temu pa se moramo zavedati svojih korenin in dogajanja tedanjega časa. Dokumentacija orgel je eden od načinov, da se ohrani vsaj del tradicije in izročila naših prednikov. Tako bodo lahko tudi prihodnje generacije bolje razumele odločitve ter razmišljanja preteklega in današnjega časa. ■